

Академик проф. др Миодраг Симовић

**МИРЈАН ДАМАШКА: ЛИЦА ПРАВОСУЂА
И ДРЖАВНА ВЛАСТ - УПОРЕДНИ ПРИКАЗ
ПРАВОСУДНИХ СИСТЕМА
(Издавачки завод „Глобус“ Загреб, 2008, стр. 277)**

doi: 10.7251/GPF1404273S

У Хрватској се недавно појавио превод књиге др Мирјана Дамашке: „Лица правосуђа и државна власт-упоредни приказ правосудних система“, коју је аутор под оригиналним насловом “Two Faces of Justice”, у продукцији познатог америчког Универзитета Yale, објавио 1986. године.¹ Проф. Дамашка је *sterling professor emeritus* Правног факултета Универзитета Yale и почасни доктор Универзитета у Загребу (*doctor honoris causa*).² Универзитетску каријеру започео је шездесетих година 20. вијека на Правном факултету у Загребу, а затим почетком седамдесетих наставио у САД (University of Pennsylvania, те од 1976. Yale University). Дописни је члан (Одјељење за друштвене науке од 16. маја 2002. године) Хрватске академије наука и умјетности и редовни члан Америчке академије наука и умјетности, те члан American Association for the Comparative Study of Law, International Academy of Comparative Law и International Association of Penal Law. Наступао је као *Amicus Curiae* пред Међународним кривичним судом за бившу Југославију (2005. године). Главне научне теме са којима се проф. Дамашка бави су: доказно право, упоредно процесно право, међународно кривично право и теорија упоредног права.³

¹ Бачић, Петар. *Мирјан Дамашка: Лица правосуђа и државна власт – Упоредни приказ правосудних система*. Сплит: Зборник радова Правног факултета у Сплиту, год. 45, (4), 2008, 921–923.

² Ђурђевић, Златица. *Doctor honoris causa Мирјан Дамашка*. Загреб: Хрватски љетопис за кривично право и праксу, вол. 19, (1), 2012, 377–379.

³ Крапац, Давор. *Конференција у част професору Мирјану Дамашки, у поводу*

Ова књига проф. Дамашке већ дуго се сматра важним доприносом Проучавању компаративних правосудних система, гдје традиционално доминирају контрадикторно (адверсарно) и инквизиторско начело. Оскудица системских дјела из ове области на језицима који су у службеној употреби на територији држава насталих распадом бивше СФРЈ, значајно је превазиђена њеним објављивањем. Идеја о настанку ове књиге је настала из потребе да се помире двије правне културе, једна из које је аутор отишао (континенталана, европска) и она у коју је дошао (англо-америчка). Поштујући и најбољу традицију компаративне историјске науке са стандардима анализа савременог правосуђа, проф. Дамашка је овим дјелом превладао традиционални приступ изучавању правних структура и процедура. При томе, показује изузетно познавање англо-америчког, континенталног и социјалистичког поступка, и наглашава важност структура судског ауторитета (хијерархијски и паритетни), повезују се у комплексним међусобним односима с два различита типа државног облика: реактивним, односно оним који рјешава сукобе (*conflict-solving*) и активистичким, тј. оним који имплементира мјере (*policy-implementing*).

Хијерархијском облику својствена је професионализација управних службеника, строга хијерархија и нагласак на техничким стандардима, док паритетни тип карактеришу лаички привремене управни службеници, хоризонтална дистрибуција ауторитета и нагласак на еластичним правилима одлучивања. Дамашка истиче да ове опште карактеристике хијерархијског и паритетног типа доводе до низа процесних импликација. Чиста реактивна држава има задатак ограничен на стварање и одржавање институционалног оквира унутар којег грађани остварују циљеве које су сами изабрали. С друге стране, чиста активистичка држава тежи остварењу свеобухватне идеје о добром животу својих грађана. Ова два начина конципирања државне власти стварају двије различите идеје о сврси правосуђа. Према првој, судски поступак служи да би се

одласка у пензију, Правни факултет Универзитета Yale, од 31.октобра до 1. новембра 2008, New Haven, САД. Загреб: Хрватски летопис за кривично право и праксу, вол. 16, (1), 2009, 417–423.

ријешити спор који грађани не могу сами између себе ријешити, а према другој да би се провела државна политика.

Књига има шест дијелова. Након предговора хрватском издању који је написала др Ксенија Турковић (редовни професор Правног факултета у Загребу, проректор Универзитета у Загребу, која је 2012. године изабрана за судију Европског суда за људска права), те ауторове захвале, слиједи Увод (стр. 1-16) у којем аутор дефинише основне појмове. Тако се у уводу говори о адверсарним и инквизиторским системима (стр. 3-7), о правосуђу и друштвено-економском уређењу државе (стр. 7-8), те о поступцима и облицима државне власти-устројство државне власти, функције државе и приједлог јединствене шеме (стр. 9-16).

У првом дијелу под насловом „Организација државне власти: хијерархијски и паритетни модел“ (стр. 17-49), аутор расправља о два типа управне организације (стр. 17-18), хијерархијском моделу (професионализација управног апарата, строги хијерархијски поредак и технички стандард и доношења одлука (стр. 19-24), паритетном моделу (службеници лаици, хоризонтална расподела власти и материјална правда-праведност, стр. 25-29), као и хијерархијском и паритетном моделу у историјском контексту (континентално правосуђе и англо-америчко правосуђе, стр. 30-49).

Други дио књиге под насловом „Поступак пред хијерархијским и паритетним правосудним апаратима“ (стр. 50-60) обрађује процесне импликације хијерархијског (стр. 60-69) и паритетног поступка (стр. 70-73), те однос према конвенционалим категоријама (стр. 73-74). У односу на процес неимпликације хијерархијског модела, предмет пажње су методолошки слијед процесних стадија, резултат преиспитивања одлуке од стране вишег суда, покретање поступка, суђење у наставцима, ексклузивност службеног поступка и логички легализам и обликовање поступка. Процесне импликације паритетног модела односе се на концентрацију поступка, посљедице постојања једног нивоа одлучивања, ослањање на усмену расправу и свједочење уживо, једнодневни поступак, легитимност приватне процесне активности и праведности облико-

вања поступка. Упоредивост хијерархијског и паритетног поступка обрађује једноструке и вишеструке нивое власти, неједнакост епенбирокупатизације, праведности технички легализам и однос према конвенционалним категоријама.

У трећем дијелу под насловом „Два типа државе и циљеви правосуђа“ (стр. 75–101), говори се о реактивној (стр. 77–84) и активистичкој држави (стр. 86–93) и правосуђу које карактерише рјешавање спорова и провођење државне политике (стр. 93–101). Реактивна држава односи се на основна обиљежја, право и судски поступак, а активистичка-на основне карактеристике, право и судски поступак. Правосуђе које карактерише рјешавање спорова и провођење државне политике обрађује два лица правосуђа, екскурсу англо-амерички и континентални систем, мјешавину активистичког и реактивног правосуђа и чисте облике активистичког и реактивног поступка.

У четвртом дијелу књиге под насловом „Модел поступка за рјешавање спорова“ (стр. 102–153), аутор анализира карактеристике правне регулације (попустљива природа и условна ваљаност, поступак као суштина и равнотежа процесних изгледа на успјех, стр. 103–109), странке у спору (претпоставке њиховог статуса, снажна коцепција аутономије и једнакост, стр. 110–114), надзор странака над поступком (постојање парнице, формулисање чињеничних правних питања, лични домет судског поступка, правна заштита или санкција, утврђивање чињеница, странка као доказно средство, откривање докумената и информација које се не састоје од свједочких исказа и одвијање парнице, стр. 115–141), идеални положај доносиоца одлуке (зависност од странака за добијање информација и идеал *tabulae rasae* и предности усковидности, стр. 142–146), статус адвоката (однос према моделу, улога и ефекат дјеловања адвоката на поступак, стр. 147–152) и стабилност одлука (стр. 152–153).

У петом дијелу под насловом „Поступак за провођење државне политике“ (стр. 154–189), аутор расправља о проблемима

регулације (зависност процесног права и приврженост флексибилним упутама, стр. 155–158), неслужбених учесника (странке, други учесници, стр. 159–161), службеној контроли поступка (почетак и крај, предмет поступка, утврђивање чињеница и странке као извор информација, стр. 161–176), положај у доносиоца одлуке (укљученост у судски поступак, проблем сазнања стеченог ван суднице и приврженост држави, стр. 176–181), статус у адвоката (усклађеност с моделом, улога, однос према држави и ограничена важност, стр. 181–186) и преиначењу одлука (стр. 187–189).

У посљедњем, шестом дијелу под насловом „Власт и типови правосуђа“ (стр. 190–254), указује се на поступак за провођење државне политике у хијерархијском окружењу (системи кривичног правосуђа и остале врсте поступака, стр. 191–215), поступак рјешавања спора у хијерархијском окружењу (континентални облици грађанског поступка и процесни облици прикладни за рјешавање спора у континенталном кривичном правосуђу, стр. 216–226), поступак за рјешавање спорова пред партитетним правосудним апаратом (грађански спорови у англо-америчком правосуђу и облици рјешавања спорова у англо-америчком кривичном поступку, стр. 226–239) и поступак за провођење државне политике у паритетном правосудном апарату (историјски облици англо-америчког правосуђа и савремено активистичко правосуђе у Америци, стр. 245–254). Књига још садржи и поговор (стр. 255–258), казало имена (стр. 259–263), казало правне праксе (стр. 265–266) и стварно казало (стр. 269–277).

Књига „Лица правосуђа и државна власт“ проф. Дамашке је, као што је у предговору хрватском издању истакла проф. Др Ксенија Турковић, „једно од најважнијих дјела прошлог стољећа у подручју компаративног процесног права“ која је „битно утицала на гледање и разумијевање различитих правних система“. Ишчитава се са великим интересовањем и задовољством. У првом је реду, као незаобилазано и драгоцјено штиво, намијењено студентима права на мастер и докторским студијама за савладавање предмета „Компаративно процесно право“, али и широј научној

јавности (правничкој, али и научницима који нису правници) за системско и прегледно сагледавање, те пропитивање правних садржаја из компаративног правосуђа. Имајући у виду ту сврху, материја се излаже логиком цјелине, прегледно и јасно.

Уз помоћ четири наведена модела Дамашка је створио оригиналну типологију правосудних система комбинујући их са сваким од модела функција државе. Тако створене комбинације „идеал типова“ Дамашка користи као средство за компаративну анализу стварних историјских и савремених правосудних система. Цјеловит увид у функционисање различитих кривичноправних система (посебно америчког, енглеског, њемачког, француског, совјетског и кинеског), као и појединих процесних института и процесних форми, као и други Дамашкини радови, утиче и на обликовање међународног кривичног судовања.